

A SZÓKINCSFEJLESZTÉS

Rokon értelmű szavak

AKADÁLY NÉLKÜL

modul adaptációja
tanulásban akadályozott tanulók
együttneveléséhez

**SZÖVEGÉRTÉS-
SZÖVEGALKOTÁS**

BESZ-VIII.3-AdT

A modult készítette:

Kolláth Erzsébet, Montay Beáta

Az adaptációt készítette:

Szekeres Ágota, Szendrődi Szilvia

SULINova
Köznevelési, Fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Központ

Magyarország célba ér

A modul célja	A tanulók aktív szókincsének bővítése rokon értelmű szavak keresésével
Időkeret	2 × 45 perc
Ajánlott korosztály	7–9 év
Modulkapcsolódási pontok	<p><i>Tágabb környezetben</i> Anyanyelv, környezetismeret, hon- és hagyományismeret, ének-zene, drámajáték</p> <p><i>Szűkebb környezetben</i> Beszédművelés – szókincsfejlesztés</p> <p><i>Ajánlott megelőző tevékenységek</i> Szókincsfejlesztés – szógyűjtés modul, mesehallgatás, zenehallgatás-daltanulás</p> <p><i>Ajánlott követő tevékenységek</i> Meseszöveg – Rokon értelmű szavak modul</p>
A képességfejlesztés fókuszai	Szóbeli és írásbeli kifejezőképesség, olvasási készség, nyelvi találékonyság Rész, egész viszony felismerése, összefüggések megtalálása

AJÁNLÁS

Szóforgó kooperatív technika

A csoport tagjai sorban, az óramutató járásával egyező irányban elmondják egymásnak gondolataikat, egy tag beszédidejét meg lehet határozni.

Tanulásban akadályozott gyermekek beszédét általában a korlátozott nyelvi kód jellemzi. Ezt azt jelenti, hogy beszédükben meghatározóak az igék és a főnevek, vagyis általában konkrét dolgokat neveznek meg. Mondatfűzésükben az egyszerű, tőmondatokat használják. Mondanivalójukat jelzőkkel nem pontosítják, ezért sok gesztussal és tölteléksszóval egészítik ki azt. Ilyen értelemben szituatív a beszédük, vagyis sokszor csak az érti meg, aki maga is részt vett az adott eseményen. Mindezek következtében kiemelten fontos a nyelvi kifejezőképességük, valamint szókincsük fejlesztése, amire ez a modul nagyon jó alkalmat ad. Az olvasást igénylő feladatoknál szükség lehet a szavak szótagolására az olvasás megkönnyítése végett.

TÁMOGATÓ RENDSZER

Kooperatív tanulási módszerek, alapfokú drámapedagógiai ismeretek

Gryllus Vilmos: *Dalok óvodásoknak és kisiskolásoknak*. TREFF Kft., Budapest, 1992.

Tolcsvay László – József Attila (Halász Judit): *Altató (Mákos rétes)*. Pepita, Budapest, 1980.

Móra Ferenc: *Mesék*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1959.

József Attila összes versei. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1962.

Rottmayer Jenő (szerk.): Ajánlások tanulásban akadályozott gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez. Szövegértés-szövegalkotás. sulinova Kht., Budapest, 2006.

ÉRTÉKELÉS

Szöbeli, szempontjai: részvétel a közös munkában, a figyelem és az együttműködés szintje, aktivitás, igényesség

VÁZLAT

A sokféle felkínált tevékenység célja, hogy a feldolgozás menete különböző szempontokhoz illeszkedhessék. Az általunk szürkével jelölt mezők egy lehetséges bejárési útvonalat jelölnek, amely a szükségleteknek megfelelően tetszés szerint alakítható, megváltoztatható. Világosabb szürkével a gyerekek haladási tempójának megfelelő, egymással párhuzamosan végzett, differenciált tevékenységeket jelenítettük meg.

	Lépések, tevékenységek	Saját adaptációs kiegészítésem (tevékenység; képesség)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz/ Feladat/ Gyűjtemény
					Munkaformák	Módszerek	
I. RÁHANGOLÓDÁS							
1. A	Trópusi eső 5'		Figyelem, együttműködés	Egész osztály	Frontális	Játék	
B	Ki bírja tovább nevetés nélkül? 5'		Koncentráció		Pár	Játék	
C	„Hideg, meleg, forró” Elrejtett tárgy megkeresése 5'		Figyelem, helyzetfelismerés, téri tájékozódás		Frontális	Játék	
2.	Gryllus: Lassan jár a csigabiga 10'		Tiszta intonáció, ritmusérzék, együttműködés, figyelem	Egész osztály	Frontális	Ének, játék	1. melléklet
II. JÁTÉK A ROKON ÉRTELMI KIFEJEZÉSEKKEL							
1.	„Menj úgy, ahogy mondom!” 5'		Szókincs, figyelem, fantázia	Egész osztály	Frontális	Játék	
2.	Csoportalakítás 5'		Olvasási készség				2. melléklet

	Lépések, tevékenységek	Saját adaptációs kiegészítésem (tevékenység; képesség)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz/ Feladat/ Gyűjtemény
					Munkaformák	Módszerek	
3. A	Mekkora a csiga? 10'		Rész-egész viszony, asszociáció, szókincs	Egész osztály	Csoport		3. melléklet
B	Szókapcsolatok keresése, párosítása 10'		Olvasási készség, összefüggések felismerése		Csoport	Beszélgetés	4. melléklet
4. A	Csigaháztól – lakóházig 5'		Olvasási készség	Egész osztály	Kooperatív	Szóforgó íródeákkal	5. melléklet
B	Képek és szavak egymáshoz rendelése számozással 5'		Olvasási készség		Csoport		5. melléklet
5. A	Hiányos szöveg kiegészítése 10'		Olvasási készség, logikus gondolkodás, rész-egész viszony, nyelvi találékonyság, együttműködés	Egész osztály	Kooperatív	Szóforgó Egyéni leírások	6. melléklet
B	Az épületek párosítása tulajdonságokkal 10'		Összefüggések felismerése, szókincsbővítés	Differenciált			7. melléklet
	– Szó szerkezetek összekapcsolása és leírása		Olvasási és íráskészség				
	– Szó szerkezetek összekapcsolása és mondatba helyezése és azok leírása		Írásbeli kifejező- és olvasási készség, nyelvi találékonyság				
	– Szó szerkezetek összekapcsolása és újabb tulajdonságok gyűjtése és leírása		Olvasási és íráskészség, nyelvi találékonyság				

	Lépések, tevékenységek	Saját adaptációs kiegészítésem (tevékenység; képesség)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz/ Feladat/ Gyűjtemény
					Munkaformák	Módszerek	
	– Szó szerkezetek összekapcsolása, újabb tulajdonságok gyűjtése és mondatba helyezése és azok leírása		Írásbeli kifejezőkészség, olvasási készség, nyelvi találékonyság				
C	Mi vagyok én? – „Fordított” barkochba 10’		Figyelem, logikai gondolkodás, asszociáció		Frontális	Játék	8. melléklet
6. A	Mesehallgatás Móra Ferenc: Mindenféle házokról Beszélgetés 5’		Szóbeli információ megértése, figyelem, szóbeli kifejezőkészség	Egész osztály	Frontális	Bemutatás	9. melléklet
B	Hogyan laknak „mások” 5’		Összefüggések felismerése, figyelem		Frontális		
7.	Ház – lakás – otthon 5’		Szóbeli kifejezőkészség	Egész osztály	Frontális	Beszélgetés	
8. A	Zenehallgatás: Halász Judit előadásában József Attila: Altató (Tolcsvay László) 3’		Figyelem	Egész osztály	Frontális	Zenehallgatás	Magnó, kazetta
B	Vers felolvasása József Attila: Altató 3’		Figyelem		Frontális	Bemutatás	10. melléklet
9.	A vers elolvasása, rokon értelmű szavak keresése 7’		Olvasási készség, szövegbeli tájékozódás a szövegben	Egész osztály	Csoport	Felolvasás, gyűjtés	

	Lépések, tevékenységek	Saját adaptációs kiegészítésem (tevékenység; képesség)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz/ Feladat/ Gyűjtemény
					Munkaformák	Módszerek	
10. A	Mindennapi cselekvéseink kifejezése sokféleképpen – mimes játék 5'		Testnyelv értelmezése, megfigyelőkészség	Egész osztály	Frontális	Játék	
B	Hiányos mondatok kiegészítése 5'		Szöbéli információ megértése, összefüggések felismerése		Frontális		11. melléklet
11.	Rokon értelmű kifejezések gyűjtése 10'		Szókincsbővítés, írásbeli kifejezőkészség, együttműködés, nyelvi találékonyság	Egész osztály	Csoport		
III. ZÁRÁS, ÉRTÉKELÉS							
A	A diákok visszajelzései, a tanító értékelése 5'			Egész osztály	Frontális		
B	A diákok önértékelése 5'		Emlékezet, önismeret, önértékelés		Frontális – egyéni		

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja elsősorban egyféle minta bemutatása. Nem kívánatos kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint döntsön a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. RÁHANGOLÓDÁS

1.

A) TRÓPUSI ESŐ

A diákok körbe állnak. A játékvezető elkezd a mozdulatot, a tőle jobbra álló átveszi a mozdulatot, és így egymás után, sorban mindenki átveszi a mozdulatot a szomszédjától. Egészen addig folyamatosan ugyanazt a mozdulatot végzi mindenki, amíg egy újabb mozdulat nem ér hozzá, akkor ez az újabb mozdulat lesz folyamatos tevékenység.

Mikor az előző mozdulat a körben már valameddig elért, új mozdulatot kezd a játékvezető, és azt is ugyanúgy veszik át a többiek.

Mozdulatok: két kéz összedörzsölése, jobb kéz csattint, két kéz csattint, taps, combütögetés, jobb láb dobbant, bal láb dobbant, combütögetés, taps, két kéz csattint, jobb kéz csattint, két kéz összedörzsölése.

Kezdetben javasoljuk, hogy egyszerre csak egy mozdulat menjen körbe, mert a tanulásban akadályozott gyermek számára nehéz lehet a váltás (pl. figyelmi problémák, rigiditás miatt).

B) KI BÍRJA TOVÁBB NEVETÉS NÉLKÜL?

A gyerekek párokat alkotnak, és egymással szemben leülnek. Valamelyikük megpróbálja nevetésre bírni a társát. Ha sikerült, szerepet cserélnek.

C) „HIDEG, MELEG, FORRÓ”

Elrejtett tárgy megkeresése

A jól ismert játék során egy elrejtett tárgyat kell megkeresnie egy gyereknek. Társai a megfagysz, jég, hideg, langyos, meleg, forró, tűz szavakkal segítik, attól függően, hogy mennyire van közel a tárgyhoz.

Saját adaptációs kiegészítem:

2. ZENEHALLGATÁS – ÉNEKLÉS: GRYLLUS: LASSAN JÁR A CSIGABIGA

A dalt már korábban megtanulták a gyerekek, így most a zenével együtt éneklük, s annak ritmusára lépegetnek egymás vállát fogva. (Elöl a tanító vagy akár az egyik gyerek is lehet.) Így haladnak folytonosan kanyarogva, egyre gyorsabban, a zene ritmusát követve a játéktérben. Ezt követően a zene nélkül, csak saját maguk énekelve játsszák ugyanezt. Ekkor többször egymás után éneklük a dalt, mindig egyre gyorsabban, amíg a lassú sétától a futásig eljutnak.

A játék végén röviden beszélgetnek arról, hogy mitől vicces a dal? (Felgyorsul a mozgás, a tempóval ellentétes a tartalom.) A jár szót emeljük ki mint a csigára nem jellemző mozgást, és keressenek a gyerekek olyan szavakat, amelyek a csiga mozgását inkább jellemzik (mászik, csúszik, vánszorog).

II. JÁTÉK A ROKON ÉRTELMŰ KIFEJEZÉSEKKEL

1. „MENJ ÚGY, AHOGY MONDOM!”

Miközben a tanító a megy ige szinonimáit mondja, a gyerekek az elhangzott cselekvést utánozva mozognak (ballag, cammog, sétál, andalog, bandukol, mendegél, totyog, igyekszik, siet, baktat, járkál, lépeget, gyalogol, kóborol). Ha a szót nem ismerik, a hangzása alapján próbálják meg elképzelni, hogy milyen lehet a mozgás. A játék végén a kérdéses szavak jelentését megbeszélik, elmozogják.

Ez utóbbi nagyon fontos a tanulásban akadályozott gyermeknek.

Saját adaptációs kiegészítem:

2. CSOPORTALAKÍTÁS

A tanító névre szóló szókétyákat ad a gyerekeknek (heterogén csoportok alakítása). Feladatuk, hogy a hasonló méretű élőlények kerüljenek egy csoportba. Elefánt, bálna, víziló, orrszarvú; katica, méh, darázs, cserebogár; vakondok, pocok, egér, ürge; tigris, oroszlán, leopárd, párduc; tyúk, kakas, liba, kacs; fecske, veréb, cinke, rigó; ponty, csuka, harcsa, pisztráng.

A szókétya a tanulásban akadályozott gyermek számára ismert és szótagoltan írt legyen.

Saját adaptációs kiegészítem:

3.

A) MEKKORA A CSIGA?

A csoportok ugyanazt a betűhalmazt kapják, amelyekből össze kell állítaniuk a szavakat. A tanító felteszi a kérdést, hogy mekkora a csiga. Majd elmondja, hogy ha a csoportok a betűket jól rakják össze, több választ is kapnak a kérdésre.

Szórejtvény – betűhalmazból kell összeállítani a szavakat: kicsi, pici, apró, parányi, csöppnyi.

Tanulásban akadályozott gyermek ismert szót kapjon, ha lehetséges, inkább betűkétyákon, hogy ténylegesen sorba tudja rakni, ne csak elképzelni kelljen. Segítség lehet még, ha megjelöljük a szavak kezdőbetűjét.

A szavak kirakása után hasonló méretű tárgyakat keresnek a teremben, és kiválasztják, hogy melyik szó illik a tárgyra a kirakottak közül.

Saját adaptációs kiegészítem:

B) SZÓKAPCSOLATOK KERESÉSE, PÁROSÍTÁSA

A csoportok szókétyákat kapnak, amelyeken tulajdonságok és tárgyak olvashatók. Feladatuk, hogy párosítsák össze a tárgyat a rá legjellemzőbb tulajdonsággal. A feladat ellenőrzését követő beszélgetésben keresnek még hasonló méretű tárgyakat, s megbeszélnek, hogy melyik tulajdonság illik rá.

A szótagolás itt is fontos lehet a tanulásban akadályozott gyermek részére.

Saját adaptációs kiegészítem:

4.

A) CSIGAHÁZTÓL – LAKÓHÁZIG

Minden csoport kap egy feladatlapot, s az azon lévő szavak közül kell aláhúzással kiválasztaniuk a lakóépületeket, majd a legkisebb és legnagyobb épület nevét leírniuk.

Az ellenőrzés során a tanító kirakja néhány lakóépület képét, amelyet a gyerekek esetleg nem ismerhettek.

B) Képek és szavak egymáshoz rendelése számozással

A csoportok egy-egy feladatlapot kapnak, amelyen lakóépületek felsorolása szerepel. A tanító képeket mutat fel vagy tesz a táblára sorszámmal ellátva. A csoportoknak a megfelelő szó mellé kell írniuk a kép számát. A feladatmegoldást ellenőrzés követi.

Tanulásban akadályozott gyermekek számára biztos, hogy lesznek ismeretlen szavak (vityilló), ezért ezt a B) változatot javasoljuk, ahol a képek azonnal segíthetik, valamint a csoporttársak is.

Saját adaptációs kiegészítem:

5.

A) HIÁNYOS SZÖVEG KIEGÉSZÍTÉSE

Minden diák kap egy lapot, amelyen hiányos mondatok olvashatók. Miután a szóforgó módszerével megbeszélték, hogy mely szavak illenek a mondatokba, mindenki kiegészíti saját lapján a mondatokat. A megoldást ellenőrzés követi.

A feladatlap szótagolására itt is szükség lehet.

B) AZ ÉPÜLETEK PÁROSÍTÁSA TULAJDONSÁGOKKAL

A feladatot csoporton belüli differenciálással végzik a diákok.

Minden diák ugyanazt a feladatlapot kapja, amelyen épületek nevei és tulajdonságok olvashatók. Ezeket kell párosítaniuk.

- Miután a gyerekek összekapcsolták a szavakat, a kapott szószerkezeteket leírják.
- Miután a gyerekek összekapcsolták a szavakat, a kapott szószerkezeteket mondatokba helyezik, majd ezeket leírják.
- Miután a gyerekek összekapcsolták a szavakat, kiegészítik még egy-egy tulajdonsággal, és ezeket a szószerkezeteket leírják.
- Miután a gyerekek összekapcsolták a szavakat, kiegészítik még egy-egy tulajdonsággal, és ezeket az új szószerkezeteket mondatba foglalva leírják.

Tanulásban akadályozott gyermekek számára az első két feladat lehet sikeresen megoldható önállóan.

Saját adaptációs kiegészítem:

C) MI VAGYOK ÉN? – „FORDÍTOTT” BARKOCHBA

Egy diák hátára tűzünk egy szókártyát (l. a mellékletben), amelynek tartalmát ő nem ismeri. Társainak tesz fel kérdéseket, hogy megtudja, „ki vagy mi ő”, s társai a barkochba szabályai szerint válaszolnak. Ha kitalálta, új játékos következik.

Tanulásban akadályozott gyerekek segíteni kell a kérdések feltevésében, illetve abban, hogy időnként összegezze azokat az információkat, amiket már megtudott.

Saját adaptációs kiegészítem:

6.

A) MESEHALLGATÁS

Móra Ferenc: Mindenféle házokról (Móra Ferenc: Mesék)

A tanító felolvassa a mesét. Spontán vélemények meghallgatása.

B) HOGYAN LAKNAK „MÁSOK”

A tanító előzetesen a táblára írja a különböző „lakóhelyek, otthonok” nevét. A gyerekek feladata, hogy kitalálják, melyikben milyen élőlények laknak.

fészek – madár

barlang – medve

egérlyuk – egér

odú – mókus

(hangya)boly – hangya

kaptár – méh

istálló – ló

kotorék – róka

Javasoljuk képek használatát is ehhez a feladathoz, mivel több szó ismeretlen lesz a tanulásban akadályozott gyermek részére, vagy előre lerajzolhatjuk a „lakóhelyeket”, ahová később berajzolhatja a megfelelő állatot.

Saját adaptációs kiegészítem:

7. HÁZ – LAKÁS – OTTHON

Rövid beszélgetés arról, hogy mit jelent a lakás, mit jelent az otthon. Ugyanaz-e a kettő? Mi a különbség?

8.

A) ZENEHALLGATÁS

A vers megzenésített változatának meghallgatása.

Tolcsvay László – József Attila: Altató, Halász Judit előadásában.

B) VERS FELOLVASÁSA

A tanító felolvassa a verset.

József Attila: Altató

9. A VERS ELOLVASÁSA

Minden csoport kap a versből egy példányt. A csoport felolvassa azt. (Lehet, hogy az egyik jól olvasó tagja olvassa fel társainak, de lehet az is, hogy mindenki, versszakonként olvas. Ez a csoport döntése lehet.) A felolvasást követően a csoporttagok közösen kikeresik az alszik szó rokon értelmű megfelelőit, s azokat aláhúzzák a versben.

Saját adaptációs kiegészítem:

10.

A) MINDENNAPI CSELEKVÉSEINK KIFEJEZÉSE SOKFÉLEKÉPPEN – MÍMES JÁTÉK

A tanító jól értelmezhető, egyszerű mozdulatokat mutat, amelyekből a gyerekek megpróbálják kitalálni, hogy mit jelent a cselekvés. Pl. eszik, nevet, sír, fut, ver, beszél, veszekszik. A kitalált szavakat a tanító felírja a táblára.

B) MILYEN SZAVAK HIÁNYOZHATNAK A MONDATOKBÓL?

A tanító olyan hiányos mondatokat mond a gyerekeknek, amelyekből a cselekvések hiányoznak. A gyerekek feladata, hogy megmondják, melyik szó illik az éppen elhangzott mondatba. (A szavakat nem ismerik előre a gyerekek.) Mondatok: Bence tízórára szalámis szendvicset

Mindenki a bohócon a cirkuszban. Bori, mert esés közben megütötte a lábát. Az osztály testnevelésórán a focipálya körül

A társasjátékban apu mindig meg..... Marcinak be nem áll a szája, egész órán Peti és Bence folytonvalamin.

(Pótolandó szavak: eszik, nevet, sír, fut, ver, beszél, veszekszik)

Az elhangzó szavakat a tanító a mondatok elhangzása előtt felírja a táblára.

Saját adaptációs kiegészítem:**11. ROKON ÉRTELMŰ KIFEJEZÉSEK GYŰJTÉSE**

Az előző feladatban táblára került szavak közül mindegyik csoport kap/választ egyet-egyét. A feladatuk, hogy minél több rokon értelmű szót írjanak hozzá, majd ezek közül néhányat foglaljanak mondatba, s ezeket a mondatokat valamennyien írják le.

A csoportok beszámolnak feladatmegoldásukról társaiknak.

Saját adaptációs kiegészítem:**III. ZÁRÁS, ÉRTÉKELÉS****A) A DIÁKOK VISSZAJELZÉSEI A FOGLALKOZÁSRÓL, A MUNKÁRÓL**

Hogyan érezték magukat, melyik feladat tetszett nekik a legjobban, mennyire elégedettek magukkal. A tanító értékeli az osztály munkáját, kiemelve a pozitívumokat: aktivitás, együttműködés, egymás iránti türelem, figyelem, találékonyság.

B) A CSOPORTOK, A DIÁKOK ÖNÉRTÉKELÉSE A MUNKÁBAN VALÓ RÉSZVÉTELÜKRŐL

Melyik feladat megoldásával voltak elégedettek, mi az, amit ügyesen tudtak megoldani, mivel boldogultak nehezebben. Hogyan sikerültek a feladatmegoldásaik. Hogyan érezték magukat a csoportos munkák során, megfelelő volt-e az együttműködésük.

Saját adaptációs kiegészítem: